

VYBRANÉ POZNÁMKY K ÚPRAVĚ DĚDICKÝCH TITULŮ V NÁVRHU NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

MARTINA KARHANOVÁ

Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, Česká republika

Abstrakt v rodném jazyce

Příspěvek se zabývá nejdůležitějšími změnami týkajícími se dědických titulů v návrhu nového civilního kodexu. V budoucnu by mělo být možné pořídit dvěma základními typy závěti – běžnou závětí nebo privilegovaným testamentem, přičemž privilegovaný testament může být pořízen v ústní nebo písemné formě. Druhou cestou pořízení pro případ smrti má být dědická smlouva, která může být uzavřena mezi dvěma osobami nebo mezi manželi navzájem. Stať popisuje náležitosti testamentu, privilegovaného testamentu a dědické smlouvy podle návrhu nového kodexu civilního práva.

Klíčová slova v rodném jazyce

Nový kodex civilního práva, dědictví, pozůstalost, závěť, privilegovaný testament, dědická smlouva.

Abstract

The goal of this paper is to show the most important shifts in the new code of civil law. In the future there will be two basic types of testament – testament and privileged testament. There will be possibility to get privileged testament orally or in writing form. The second way to give inheritance should be in specific type of contract – inheritance contract which can be used between two people or between a married couple mutually. This paper describes essentials for testament, privileged testament and inheritance contract according to the new civil code.

Key words

New code of civil law, inheritance, testament, privileged testament, inheritance contract.

1. NĚKOLIK SLOV ÚVODEM

V průběhu několika posledních let probíhaly nejprve přípravy a následně práce na návrhu nového kodexu občanského a části obchodního práva¹. V případě, že tento návrh úspěšně projde všemi fázemi zákonodárského procesu, bude nový občanský zákoník zřejmě obsahovat přibližně 2.800 ustanovení. Toto číslo se zdá být na první pohled vysoké, ale vezmeme-li v úvahu skutečnost, že zákon bude nově obsahovat řadu norem, jejichž předmět je dnes upraven v samostatných předpisech, nejedná se snad až o tak moc rozsáhlý předpis. Je však s podivem, že v odborném tisku se objevuje jen málo statí věnovaných tomuto návrhu. Je to ještě o to víc s podivem, že v poslední době se v odborných kruzích objevují informace, že schválení návrhu občanského zákoníku si Ministerstvo spravedlnosti ČR vytklo za prioritu s tím, že by účinnost nového občanského zákoníku měla údajně nastat již 1. lednem 2010. To předpokládá, při hrubém odhadu, délku legisvakantní lhůty v délce trvání přibližně půl roku.

¹ Návrh občanského zákoníku. [online], poslední revize neuvedena [cit. 3. 11. 2008]. URL: <<http://portal.justice.cz/ms/soubor.aspx?id=67778>>, Návrh občanského zákoníku_30 6 2008.pdf.

Před okamžikem jsem se vyjádřila, že rozsah tohoto zákonodárného díla není zase až tak veliký. V souvislosti s délkou legisvakantní lhůty, budeme-li brát v potaz délku, obsah a zejména podstatné změny a novinky, které by měly být začleněny s uvedenou účinností do našeho právního řádu, si však dovoluji tvrdit, že tato lhůta by byla příliš krátká, a to právě i s ohledem na uváděný nedostatek publikovaných odborných statí a veřejných diskusí s návrhem se pojících. Jistě, je zajímavé přečíst si v odborných periodických čas od času stať některého z následovníků autora díla, leč tyto statě jsou zpravidla v zásadě dosti obecné a zabývají se téměř vždy historickými a metodologickými východisky, spíše než samým obsahem návrhu. Vzhledem k omezení prostoru, který byl pořadateli konference určen pro jednotlivé příspěvky, se zaměřím v rámci navrhované úpravy dědického práva na jeho základní instituty, jimiž jsou dědické tituly. Nebudu se však zabývat osobou dědice, dědickými skupinami či snad nároky kladenými na svědky posledního pořízení. Vynasnažím se bez větších odboček popsat alespoň stručně základní charakteristiky dědických titulů a k nim uvedu několik poznámek.

Hned v úvodu si nemohu odpuštit reakci na mnohde uváděnou kritiku návrhu spočívající v kritice přílišné kasuističnosti. Pan prof. Eliáš jako hlavní autor díla, které je zajisté v pozitivním slova smyslu dílem úctyhodným, se vyjádřil, že s kritikami této kasuističnosti, spočívajícími v úpravě zřeknutí se dědictví, dědické smlouvy a fideikomisiární substituce, nemůže souhlasit.² V tomto ohledu se s jeho názorem ztotožňuji, neboť znovuoobnovení některých institutů, které jsou dnešnímu českému právnímu řádu vzdálené mnohdy více než padesát let, není příznakem kasuističnosti.

Nelze zde ovšem pominout poněkud jinou stránku věci. Ta podle mého názoru spočívá v tom, že v návrhu nové úpravy dědického práva skutečně existuje značná míra kasuističnosti spočívající v úpravě jednoho institutu, který má být pro futuro užíván různými způsoby za různých situací. Na mysli zde mám zejména úpravu závěti. Závěť je v návrhu upravena fakticky pro pět různých situací (z toho pro čtyři situace mimořádné, v nichž se má umožnit pořízení tzv. privilegovaného testamentu).³ K tomu je však ještě nutno přičíst nově zaváděný institut dovětku, se kterým je v zásadě v návrhu zacházeno stejně jako se závětí a podle mého názoru může v jistých případech dovětek nahradit i samotnou závěť. Pro každou z těchto závětí budou platit odlišné podmínky, a to zejména co do formálních náležitostí poslední vůle.

Návrh zavádí, jak známo, řadu pojmů, které buď nejsou dnes zákonu známy a nebo nahrazují dnes užívané pojmy. Čas od času se v odborné literatuře objevují statě o změnách terminologie v návrhu jako celku, s nimiž někdy lze a někdy nelze až do důsledku souhlasit.⁴ V oblasti dědického práva návrh do značné míry vychází ze současné zákonné úpravy a dochází zde k relativně malému množství změn v terminologii. Zavádí se nově například pojem „pozůstalost“, který má pro příště znamenat totéž, co dnes pojem „dědictví“ ve svém nejobecnějším slova smyslu, tzn. soubor veškerého majetku zůstavitele, který je po jeho smrti předmětem dědického řízení. Dědictvím pak má být ta konkrétní část pozůstalosti, kterou nabyt určitý dědic. Jsem přesvědčena, že v případě návrhu úpravy dědického práva se spíše

² Eliáš, K.: Legendy o osnově občanského zákoníku, Právní rozhledy, 17/2007

³ Je však pravdou, že v této oblasti došlo v průběhu prací na kodexu k mnohým podstatným změnám, které významným způsobem omezily plejádu variant s každým jednotlivým typem testamentu souvisejícím. K tomu srov. např. Karhanová, M.: Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě, in Právní rozhledy, Praha: C.H. Beck, 2007, č. 5, str. 157 – 194, ISSN 1210-6410.

⁴ Např. Spáčil, J.: Nad návrhem nového občanského zákoníku, zejména nad úpravou některých věcných práv, in Právní zpravodaj, Praha: C.H. Beck, 2003, č. 6

než o významné a nepochopitelné změny jedná o zpřesnění dnes používané terminologie, které je ku prospěchu věci.

Dědické právo má být pro futuro upraveno mnohem podrobněji než jak je tomu v současné době. Důvodem je mj. zavedení některých institutů, které dnes nejsou zákonně úpravě známé.

2. DĚDICKÉ TITULY

2.1 DĚDICKÁ SMLOUVA

Osnova klade na prvé místo v pořadí v ust. § 1280, a to i podle právní síly jednotlivých dědických titulů, dědickou smlouvu. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že návrh se hlásí (a to nejenom na tomto místě), k zásadě volnosti zůstavitele⁵. Vzhledem k jasnému vymezení právní síly jednotlivých dědických titulů je zvláštní, že již o několik ustanovení dál, konkrétně v ust. § 1293, se pořadí (a tedy evidentně i právní síla, pokud máme vycházet z toho, že ta je dána pořadím titulů uvedených v zákoně) mění, když se zde říká, že pořízením pro případ smrti jsou závěť, dědická smlouva nebo dovětek. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že úprava těchto titulů je předřazena úpravě dědění ze zákona, neboť tyto tituly mají přednost před děděním ze zákona. Přitom však stále trvá na vyšší právní síle dědické smlouvy před závětí. Zde uvedené pořadí jednotlivých titulů má dle důvodové zprávy vycházet z toho, že závěť je častěji používaným nástrojem než dědická smlouva. Snad právě na tomto místě je vhodné zmínit, že návrh je na oficiálních stránkách ministerstva spravedlnosti spojován s heslem „Zákon pro život, zákon inspirovaný životem“.⁶ Tomuto heslu však faktická situace v některých případech v návrhu upravovaných neodpovídá, neboť pro laika může být úprava – např. právě popsaný případ – do značné míry matoucí.

Podle návrhu se v případě dědické smlouvy má jednat o smlouvu uzavřenou osobně (tedy s vyloučením možnosti obecného zastoupení) mezi živými osobami, a to ve formě veřejné listiny. Touto veřejnou listinou pak zůstavitel – zletilá osoba, která nebyla omezena ve svéprávnosti⁷ – povolává jinou osobu (ať již druhou smluvní stranu či třetí osobu) za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá.⁸

Dědickou smlouvou má být možné pořídit o $\frac{3}{4}$ majetku zůstavitele. Pokud by chtěl zůstavitel pořídit i o zbylé $\frac{1}{4}$ svého majetku, a to i kdyby ji chtěl odkázat téže osobě, se kterou již uzavřel dědickou smlouvu, může o ní pořídit již jen závěť. Domnívám se, že takováto úprava rozhodně neznamená zjednodušení možnosti pořízení pro případ smrti a pro laiky bude spíše než co jiného matoucí. Nebudu zde zabíhat do detailů, ale jistě bude zajímavé sledovat, od čeho se bude odvíjet určení právě o $\frac{3}{4}$ majetku zůstavitele, jakým způsobem se bude určovat, ve které části je případně dědická smlouva neplatná pro překročení tohoto limitu a podobně.

⁵ Důvodová zpráva. [online], poslední revize neuvedena [cit. 3. 11. 2008]. URL: <<http://portal.justice.cz/ms/soubor.aspx?id=66428>>, Důvodová zpráva k OZ_30.5.2008.pdf, str. 282.

⁶ Ministerstvo spravedlnosti České republiky [online], poslední revize neuvedena [cit. 3. 11. 2008]. URL: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>>.

⁷ Pojem „svéprávnost“ je jedním ze zmiňovaných nových pojmů, které část odborné veřejnosti kritizuje, neboť tímto pojmem návrh nahrazuje dnešní termín „způsobilost k právním úkonům“, který je praxí chápán dle těchto názorů bezproblémově a běžně se používá.

⁸ Ust. § 1381 a n.

Zůstavitel může dokonce i po uzavření dědické smlouvy ještě za svého života s majetkem, který se stane po jeho smrti pozůstalostí, nakládat dle vlastního uvážení, ovšem s omezením vyplývajícím z ust. § 1387⁹, nesmí však majetek, který je předmětem smlouvy, darovat jiné osobě než smluvnímu partnerovi nebo dokonce pořídit jiné pořízení pro případ smrti tak, aby to bylo v rozporu s již uzavřenou smlouvou. Toto ustanovení je však značně nedokonalé. Neumožňuje totiž sice zůstaviteli majetek, o němž již smlouvou pořídil, darovat jiné osobě nebo jej jiné osobě odkázat, naopak mu umožňuje výslovně nakládat se svým majetkem za svého života podle libosti. Nebrání mu tedy zejména v jeho zcizení například kupní či směnnou smlouvou. Nabízí se zde jasná otázka: Co se stane v případě, že majetkem zůstavitele, o kterém byla uzavřena dědická smlouva, byl předmět, jehož hodnota nebyla pro budoucího nabyvatele ze smlouvy vyjádřitelná v penězích? Může se jednat například o obraz, který namaloval zůstavitel a zachytil v něm dejme tomu podobiznu člověka, jenž byl potenciálnímu nabyvateli drahý a který třeba již nežije. Nebo se může jednat kupříkladu o osobní deník některého z předků, který může mít význam taktéž jen pro velmi omezenou skupinu osob. Zajisté, lze zde namítnout, že se bude jednat o případy ve své podstatě marginální, ale aniž bych se chtěla dopouštět stejné chyby jako ti, kteří kritizují zejména navrhované instituty jako je právo pastvy a podobně, neboť se jim zdají býti spíše dobrým vtípem než potřebným institutem upraveným v zákoně. Podle mého názoru však mohou být tyto zmíněné instituty, respektive takováto zákonná úprava, využitelné ve stejně marginálních případech, jaké jsem právě popsala v rámci dědického práva. Námitka k mnou uvedené kritice bude zřejmě spočívat v tvrzení, že vše, nebo prakticky vše, je ocnitelné penězi, a tedy že za věc takto zcizenou nabude zůstavitel finanční hotovost. Dovoluji si polemizovat s tvrzením, že vše je vyjádřitelné penězi – konec konců zákon, který operuje s pojmy jako je „štěstí“, snad něco takového ani nemůže předpokládat. Dále tvrdím, že peníze jsou ve své podstatě věc spotřebitelná, a to do té míry, že zůstavitel fakticky může zpeněžením podstatné většiny svého majetku a následným utracením peněz (například při cestě kolem světa) spotřebovat svůj majetek tak, že ten, s kým uzavřel dědickou smlouvu, nakonec prakticky ničeho nenabude. Tím pak dojde k faktickému porušení dědické smlouvy, ovšem po smrti zůstavitele zde nemusí být nikdo, na kom by se dědic ze smlouvy mohl domáhat ušlého plnění.

Ač o tom návrh přímo nehovoří, osoba dědickou smlouvou povoláná za dědice se podle důvodové zprávy může dědictví vzdát. Takovým vzdáním se dědictví (v rámci dnešní úpravy jej lze připodobnit k odmítnutí dědictví, avšak s některými odchylkami, které nejsou pro tuto stať podstatné) dojde k faktickému zrušení dědické smlouvy a ke slovu přijdou další dědické tituly – závěť nebo zákon.

2.1.1 DĚDICKÁ SMLOUVA UZAVŘENÁ MEZI MANŽELI

V rámci úpravy dědické smlouvy je ve zvláštní rubrice, v ust. § 1391 a 1392 jako její zvláštní typ upravena dědická smlouva uzavřená mezi manželi. Specifikum oproti nastíněné úpravě spočívá v zásadě ve dvou věcech: jednak v tom, že dědickou smlouvou uzavřenou mezi manželi se tito navzájem povolávají za dědice a jednak v tom, že rozvodem manželství se neruší práva a povinnosti vyplývající z dědické smlouvy, pokud si strany nesjednaly něco jiného. Je ovšem možné domáhat se toho, aby dědickou smlouvu po rozvodu manželů zrušil soud, to však jen proti tomu, kdo zavinil rozvrat manželství a s rozvodem nesouhlasil.

⁹ Ust. § 1387 odst. 1 říká: Dědická smlouva nebrání zůstaviteli, aby se svým majetkem nakládal za svého života podle libosti. Strana povoláná za dědice nemůže přenést své právo na jinou osobu. Ust. § 1387 odst. 2 pak říká: Pořídí-li však zůstavitel pro případ smrti nebo uzavře-li darovací smlouvu tak, že to s dědickou smlouvou není slučitelné, může se smluvní dědic dovolat neúčinnosti těchto právních jednání.

Formulace této skutkové podstaty je kumulativní a lze dovozovat, že ten, kdo rozvrat manželství sice nezapříčinil, ale přesto byl proti rozvodu, nemůže být soudem, tedy z moci úřední, zproštěn povinnosti dodržet dědickou smlouvu.

2.2 ZÁVĚŤ A DOVĚTEK

2.2.1 OBECNĚ K ZÁVĚTI A K DOVĚTKU

Stejně jako je tomu dnes, má být závěť i v budoucnu odvolatelným a jasným¹⁰ projevem vůle, kterým zůstavitel osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti nebo odkaz. Závěť nebude muset být obsažena jen v jedné listině. Postačí, když odkáže na jinou listinu, která se tím stane vlastně součástí závěti samé, pokud ovšem i tato listina bude splňovat náležitosti stanovené pro závěť. Pokud je splňovat nebude, bude možné listinu použít alespoň jako jakýsi klíč k rozšifrování skutečného obsahu závěti samé.

2.2.2 DOVĚTEK

Ust. § 1299 velice stručně upravuje (a vlastně i nově zavádí) institut dovětku. Dovětkem zůstavitel může „nařídít odkaz, stanovit odkazovníku nebo dědici podmínku, nebo doložit čas anebo uložit odkazovníku nebo dědici příkaz. Co je stanoveno o závěti, platí obdobně i o dovětku.“ V úvahu tak dle této konstrukce, jak již bylo řečeno v úvodu tohoto příspěvku, připadá i to, že dovětek je vlastně forma závěti sui generis, když ji dovětek fakticky může nahradit. Tato úvaha vychází z premisy, že dovětek při dodržení všech zákonem (prozatím tedy návrhem zákona) daných podmínek a náležitostí splňuje totožné podmínky a předpoklady jako závěť samá a navíc je jím stejně jako závětí umožněno zřídit odkaz, uložit příkaz nebo může obsahovat i doložku času.

2.2.3 ZÁVĚŤ

1. Obecně

Návrh upravuje dvě základní formy, v nichž může zůstavitel závěť pořídit. Jedná se o závěť ve formě písemné (ust. § 1333 a n.) nebo o závěť s úlevou, která může spočívat i v ústní formě (blíže viz ust. § 1343 a n.)¹¹ Z každé závěti pak musí být zřejmé, kterého dne, měsíce a roku byla pořízena. Není-li tomu tak, pak je závěť neplatná. Ust. § 1333 je tedy totožné s ust. § 476 odst. 2 ObčZ.¹²

Návrh k tomu v ust. § 1338 dodává, že se bude jednat zejména o notářský zápis a zároveň ukládá úřední osobě, která bude závěť takto pro pořizovatele sepisovat, ujistit se, že projev poslední vůle se děje s rozvahou, vážně a bez donucení. Důvodová zpráva říká že tento pokyn se má dotýkat jen případů, v nichž je forma veřejné listiny obligatorní, a to ve vztahu k osobě s omezenou pořizovací způsobilostí. Z navrhovaného zákonného textu avšak nic takového

¹⁰ Podrobněji viz ust. § 1298: „Zůstavitel musí svou vůli projevit tak určitě, že nestačí, aby jen přisvědčil návrhu, který mu byl učiněn.“

¹¹ Důvodová zpráva však rozlišuje zejména formu soukromé a veřejné listiny – Důvodová zpráva, str. 303.

¹² Důvodová zpráva k ust. § 1333 pak k tomu navíc uvádí, že „...tradiční úprava chápala náležitosti datace (stejně jako uvedení místa podpisu) jen jako nepodstatnou náležitost posledního pořízení“. Důvodová zpráva, str. 303.

neplyne, spíše se zdá být evidentním, že takto by měla postupovat každá osoba, která pro zůstavitele jako pro soukromou osobu sepisuje poslední pořízení ve formě veřejné listiny.

2. Privilegované testamenty

Rubrika nazvaná úlevy při pořizování závětí (ust. § 1343 – 1350) zavádí¹³ do českého právního řádu úpravu posledního pořízení ve formě závěti spočívající v úpravě testamentu za podmínek, které jsou obzvláště ztížené. Nelze se ubránit dojmu, že privilegovaný testament je v zásadě možno poříditi všude tam, kde zůstavitel nemá z vnějších příčin možnost poříditi závěť ve formě veřejné listiny, a tedy se mu tato možnost svým způsobem vynahrazuje.

Nepochybně velmi působivou je v tomto ohledu v našich podmínkách možnost pořízení ústní závěti. V průběhu prací na návrhu došlo v oblasti dědického práva k relativně nejvýznamnějším posunům právě při úpravě navrhovaných privilegovaných testamentů.

Úlevy při pořizování závěti může využít ten, kdo se ocitne v jedné z následujících čtyř situací:

- pro nenadálou událost je v patrném a bezprostředním ohrožení života nebo se nachází v místě, kde je běžný společenský styk ochromen v důsledku mimořádné události a nelze-li na něm zároveň rozumně požadovat, aby pořídil v jiné formě – ust. § 1343¹⁴;
- je-li důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl poříditi závěť ve formě notářského zápisu – ust. § 1344;
- má-li pro to zůstavitel vážný důvod, může zaznamenat poslední vůli za stanovených podmínek na palubě české námořní lodi nebo letadla – ust. § 1345;
- za války a podobných vojenských operací (týká se pouze osob náležejících k armádě) – ust. § 1346.

Z tohoto výčtu by mělo být zřejmé, že úlevy při pořizování závěti lze využít jen ve skutečně mimořádných situacích, v nichž nelze očekávat, že by bylo možné poříditi „řádnou“ závěť.

Základními podmínkami pro sepsání privilegovaného testamentu jsou přítomnost jedné úřední osoby¹⁵, a to spolu se dvěma svědky¹⁶. Stejně jako je tomu u běžných, tedy „řádných“, allografních, závětí, je osoba sepisující poslední pořízení ve formě závěti (tedy ona úřední osoba) spolu se svědky povinna poslední pořízení podepsat a za přítomnosti obou svědků ji zůstaviteli přečíst, zatímco zůstavitel je po tomto přečtení povinen potvrdit, že se jedná o

¹³ Podle důvodové zprávy byly privilegované testamenty součástí našeho právního řádu až do r. 1950 (Důvodová zpráva, str. 304). Vzhledem k technickému pokroku však byla do návrhu nově zařazena možnost pořízení závěti i na palubě lodi či letadla, jejichž paluba se považuje za české území.

¹⁴ Podle textu tohoto ustanovení se tato závěť pořizuje v ústní formě přede dvěma svědky.

¹⁵ To neplatí pro prvně uvedený případ. Pro další případy jsou těmito osobami: 1) starosta obce, v níž se zůstavitel nalézá; 2) velitel lodi; 3) velitel české vojenské jednotky, pokud má hodnost důstojníka nebo vyšší.

¹⁶ Podle ust. § 1349 odst. 1 návrhu platí i pro svědky jistá privilegia, a to pokud se týká jejich vlastností – konkrétně se jedná o to, že svědkem může být jednak osoba, která dosáhla alespoň věku čtrnácti let a jednak osoba, která byla omezena ve svéprávnosti.

projev jeho poslední vůle. Za splnění těchto podmínek, stejně jako podmínek stanovených pro každý privilegovaný testament zvlášť, se považuje tento nadále za veřejnou listinu.

Privilegium lze spatřovat i v tom, že nebyly-li splněny všechny podmínky dané pro sepsání privilegovaného testamentu, je-li však jisté že listina spolehlivě zaznamenává zůstavitelovu poslední vůli, je považována za platnou. Výslovně k tomu ust. § 1349 odst. 2 říká, že platnosti privilegovaného testamentu není na újmu, pokud jej zůstavitel či svědek nepodepsali proto, že nemohli psát nebo pro jinou závažnou překážku, je-li to v listině výslovně uvedeno.

Pokud překážka pomine a zůstavitel je v té době naživu, stanoví ust. § 1350, že závěť pořízená jako privilegovaný testament z důvodu nastalé nenadálé události patrně a bezprostředně ohrožující život zůstavitele zůstává v platnosti ještě po dobu dvou týdnů ode dne jejího pořízení, pakliže je zůstavitel naživu. V ostatních případech zůstává závěť v platnosti po dobu tří měsíců ode dne jejího pořízení, ovšem pouze za předpokladu, že je zůstavitel naživu.¹⁷

Pokud se týká specifík jednotlivých privilegovaných testamentů, je vhodné upozornit na to, že v případě sepsání privilegovaného testamentu na palubě letadla či námořního plavidla či v případě sepsání privilegovaného testamentu za války a podobných vojenských operací není platnosti tohoto pořízení na překážku, že zůstavitel neměl k pořízení závěti vážný důvod. Je asi nepochybné, že poměrně vágní pojem „vážný důvod“ je v daných souvislostech na místě a nelze asi předpokládat větší interpretační obtíže s tímto pojmem spojené. Je však zvláštní, že pouze a jedině v případě sepsání těchto dvou typů privilegovaného testamentu návrh znemožňuje zneplatnění pořízené listiny tím, že k pořízení privilegovaného posledního pořízení nebyly dány zákonné podmínky spočívající v obecně řečeno bezprostředním ohrožení života. Je to zvláštní proto, že podle ust. § 1343 a 1344¹⁸ návrhu taková překážka není upravena. Nelze asi vyvozovat (a to i s ohledem na systematický výklad), že uvedená překážka zneplatnění závěti je použitelná i v těchto případech, a to ani za použití extenzivního výkladu. Pokud se totiž budeme držet toho, že zákon má již svou strukturou (jako např. v případě uvedení pořadí dědických titulů na základě pořadí podle jejich právní síly¹⁹) adresátům sdělovat základní informace a jaksi je „sám navádět“ ke správné interpretaci sebe sama, pak není možno dovozovat, že extenzivní výklad či použití analogie by byly na místě.

3. NĚKOLIK SLOV ZÁVĚREM

Pokusila jsem se v tomto krátkém příspěvku shrnout základní body týkající se navrhované úpravy dědického práva v navrhovaném kodexu civilního práva. Je samozřejmé, že dané téma je mnohem obsáhlejší a zasloužilo by podrobnější příspěvek a následnou diskusi, ale jak již bylo uvedeno, v takto omezeném prostoru je nutné omezit se jen na nejzákladnější body návrhu. S danou problematikou úzce souvisí i navrhovaná úprava institutu odkazu, ale ten nelze považovat za dědický titul, protože odkazovník získává prostřednictvím dědice část pozůstalosti, a to z vůle zůstavitele, leč získává jen aktiva bez pasiv, čímž se jeho postavení významným způsobem odlišuje od postavení kteréhokoli dědice. Důvodem je to, že dědic

¹⁷ Podle ust. § 1343 odst. 2 platí pro případ pořízení ústní závěti, že nepořídí-li svědci záznam o zůstavitelově poslední vůli, bude důvodem dědické poslopnosti soudní protokol o výslechu svědků.

¹⁸ Jedná se o situace nenadálé situace bezprostředně ohrožující život zůstavitele a o situace, kdy existuje důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídit závěť ve formě notářského podpisu.

¹⁹ Budeme-li brát v potaz důvodovou zprávu a její tvrzení, že největší právní sílu má dědický titul uvedený na prvním místě, a to i přes výše uváděné zpochybnění tohoto tvrzení vzhledem k systematické návrhu.

nejen že nabývá aktiva, ale je odpovědný i za pasiva dědictví, resp. pozůstalosti. To je však již otázka na jinou debatu. Věřím, že tento příspěvek prohloubí debatu o návrhu nového občanského práva a že snad i na jeho základě dojde k určitým úpravám v textu návrhu.

Literatura:

- Návrh občanského zákoníku. [online], poslední revize neuvedena [cit. 3. 11. 2008]. URL: <<http://portal.justice.cz/ms/soubor.aspx?id=67778>>, Návrh občanského zákoníku_30 6 2008.pdf.
- Ministerstvo spravedlnosti České republiky [online], poslední revize neuvedena [cit. 3. 11. 2008]. URL: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>>.
- Eliáš, K.: Legendy o osnově občanského zákoníku, in Právní rozhledy, Praha: C.H. Beck, 2007, č. 17, ISSN: 1210-6410
- Karhanová, M.: Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě, in Právní rozhledy, Praha: C.H. Beck, 2007, č. 5, str. 157 – 194, ISSN 1210-6410
- Spáčil, J.: Nad návrhem nového občanského zákoníku, zejména nad úpravou některých věcných práv, in Právní zpravodaj, Praha: C.H. Beck, 2003, č. 6, str.

Kontaktní údaje na autora – email:

martina.karhanova@centrum.cz